

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Жоржета Петрова Чолакова

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор'

в област на висше образование 2. Хуманитарни науки

професионално направление 2.1. Филология

докторска програма „Литература на народите на Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия (чешка литература)“

Автор: Якуб Микулецки

Тема: Егон Бонди, или за поетиката на чешкия ъндърграунд

Научен ръководител: доц. д-р Жоржета Петрова Чолакова – Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Якуб Микулецки е редовен докторант към Катедрата по славистика на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“. Отчислен е на 1 март 2016 г. с право на защита. В настоящата процедура е представил завършен дисертационен труд, автореферат и шест публикации, както и всички необходими документи, описани в Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ.

2. Актуалност на тематиката

Проблематиката, заложена в настоящия дисертационен труд, е тематично ориентирана към явление, предполагащо много добра осведоменост от различен порядък – не само в областта на литературата, но и в различните сфери на културата, както и в обществено-политическата картина на света след последната световна война. Докторантът се е справил много успешно с тази част от своята изследователска задача – притежава завидна информираност, но наред с това и умение аналитично да осмисли многоликата картина на ъндърграунда, да дефинира неговите специфики в контекста на контракултурата, да открие както типологичните характеристики, така и своеобразието на неговите проявления в чешки контекст.

Другият основен тематичен компонент на дисертационния труд е фокусиран върху целокупното творчество на Егон Бонди, което е не само изключително обемно, но и жанрово многообразно. В чешката литературна наука има твърде ограничен брой изследвания по тази тема, които при това засягат само отделни нейни аспекти, при това най-вече от социокултурна гледна точка. За първи път се предлага обстоен аналитичен прочит на цялостното творчество 2

на Бонди, което е ситуирано както в национален, така и в извъннационален контекст. В процеса на интерпретаторските наблюдения са открити редица проблеми, които тук получават за първи път евристична плътност. Сред тях са например генеалогичните аспекти на поетиката на Бонди с оглед на сюрреализма, еволюционните процеси в неговия литературен език, които докторантът проследява в поезията, прозата и драматургията на чешкия ъндърграунд писател, рефлексите на източните учения не само като обект на неговите професионални философски интереси, но и като идеологически фундамент на художествените послания, проблематиката на енвайронментализма, която навлезе в полето на хуманитаристиката едва през последните години и чиито проявления за първи път са изведени и анализирани с оглед на творческия профил на Бонди.

3. Познаване на проблема

В своя дисертационен труд Якуб Микулецки проявява висока степен на компетентност както по отношение на богатото литературно и философско творчество на Егон Бонди, така и на чешката и световната контракултура и ъндърграунд литература. Освен това в частта, посветена на отношението на Бонди към източните философски учения и на техните литературни рефлексии предимно в неговата проза, той демонстрира задълбочени знания в областта на будизма, дзен-будизма и таоизма, на които разчита, за да изясни онтологичната концепция на чешкия писател и обвързаните с нея енвайронментални проблеми. Своите качества на проникателен интерпретатор Я. Микулецки съчетава с адекватен литературоведски подход към проблемите на поетологията. Изборът на представителни произведения на Бонди в областта на поезията, прозата и драмата е напълно уместен и е свидетелство за уменията на докторанта да постига оптимален баланс между субективни пристрастия и аргументативна дисциплина. Вследствие на приложената двойна оптика, съчетаваща литературноисторическа контекстуализация на разглежданите явления и текстуална конкретизация на авторовата художествена концепция, е конструирана интенционално богата евристична система от изследователски наблюдения и заключения.

4. Методика на изследването

Сред достоинства на предложения труд бих искала да открия неговата терминологична чистота, обговарянето още в увода и първа глава на основния понятиен апарат, с който авторът работи, както и прецизното му прилагане в хода на цялостната работа. Смятам също така за коректно формулирани и успешно реализирани в дефинитивния вариант на дисертацията обектът, предметът, методологическите постъпки и целите на изследователската задача. От методологическа гледна точка докторантът прилага стратегически подходи, които логически произтичат от спецификата на самата изследователска материя: социокултурен, за да очертае контекста на контракултурата, при това в широкообхватен наднационален диапазон, в който до този момент чешкият ъндърграунд не е бил поставян; компаративен, който дава възможност в диахронен и синхронен план да 3

бъде изведен поетологичният модел на Бонди, интертекстуален, който има по-скоро допълваща роля и се налага в определени моменти от структурно имплицирани в самия художествен текст интертекстуални връзки, какъвто е случаят с романа „Братя Рамазови“.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

В увода г-н Микулецки формулира три работни хипотези: първо, че контракултурата има общи характеристики независимо от това в какъв общественно-политически контекст се развива; второ, че литературният ъндърграунд, както и творчеството на Бонди, реабилитира някои образотворчески принципи, характерни за междувоенния авангардизъм и особено за сюрреализма, като по този начин осъществява в плана на неофициалната литература нарушения в официалната литература континуитет спрямо модернистичните тенденции в междувоенния период; трето, цялостното творчество на Бонди представлява един хомогенен метатекст, който независимо от пространното си изграждане във времето – почти 40 години, се отличава с идейна и образотворческа устойчивост, което, от своя страна, позволява да се проследи движението на отделни структурни елементи в междутекстовото пространство на различни произведения. Крайният резултат на проведеното изследване доказва основателността на тези работни хипотези.

Периодизацията на чешкия ъндърграунд, върху който е фокусирана първа глава, все още няма установени в науката параметри. Докторантът проявява много добра информираност за различните становища по този въпрос и аргументирано влиза в полемика с някои авторитетни постановки. Неговата убедително защитена в процеса на работата компетентност му дава увереността да прави самостоятелни наблюдения и да извежда собствени тези, което е едно от големите предимства на предложения дисертационен труд. Така например не приема установената за крайна граница на ъндърграунда политическа промяна през 1989 г. и отбелязва неговото развитие и днес (с. 13). Подобна постановка звучи напълно убедително, като се има предвид и последвалият обстоен преглед на това явление в световен план, в резултат на което прави изненадващия на пръв поглед, но напълно основателен извод за сходствата на проявления на ъндърграунда от 50-те до 80-те години в западната култура и в тази на Източния блок. По отношение на периодизацията докторантът приема съществуващото вече становище в науката, според което същинският чешки ъндърграунд се вмества в периода на т. нар. нормализация. Солидарно с чешкия изследовател Мартин Маховец явления като самиздат или творчески актове, пародирани политическия режим от 50-те и 60-те години, той приема за период на протоъндърграунд.

Стартирането на изследването именно с въпроса за същността на понятието и за периодизацията на явлениято, означено с него, обуславя последвалата логика на изложението: изгражда панорамна социокултурна картина на световната контракултура, въз основа на която специфицира чешкия модел, за да изведе на този фон основните аспекти на поетиката на Бонди. Бих искала да подчертая приносния характер на тази част от изследването, тъй като 4

представява първият опит за аналитично осмисляне на чешкия ъндърграунд в такъв широк контекст. Смятам също така за особено ценна изведената парадигматика на концептите на източните религии с оглед на тяхната кореспонденция с идеологията на ъндърграунда, което допълнително уплътнява неговото понятийно поле.

Следващите две глави са концентрирани върху творчеството на Бонди, като всяка от тях съответства на двата основни периода на чешкия ъндърграунд, поддържайки по този начин диахронния режим на изследването. Литературоведският подход към анализиранияте поетически, прозаически и драматургични произведения е целенасочено аналитичен и предлага задълбочен и аргументиран прочит, въз основа на който са направени съществени изводи от поетологичен характер.

В трета глава, посветена на ранния период от творчеството на Бонди, който обхваща годините до Пражката пролет, вниманието на докторанта основателно е фокусирано преди всичко върху неговата поезия, тъй като именно тя определя неговия художествен профил, от една страна, под въздействие на силната сюрреалистична традиция от 30-те години, а от друга, като опит за неговото преосмисляне и отстраняване посредством създадената от него концепция на т. нар. конфузна поезия (*trapná poezie*). Докторантът познава съществуващите изследвания върху този тип поетика, но прилага свой собствен прочит, като влиза в полемика с някои установени мнения, например, относно метафориката на поетическия език. Не само в тази част, но в цялостната си работа Я. Микулецки прилага собствени наблюдения и коментари, което придава висока изследователска стойност на направените изводи.

Четвърта глава представя следващия етап от творчеството на Бонди по време на т. нар. нормализация, когато се ориентира към прозата и драмата и създава най-стойностните си произведения. Важен акцент г-н Микулецки поставя върху псевдоисторическата проза, като аргументирано разкрива нейната алегорична адресираност към съвременното тоталитарно общество. Художествените текстове на Бонди са обект на адекватна изследователска процедура, която декодира интенционалното авторово поле, както и неговата художествено дискурсивна експликация. Реконструиран е фикционалният образ на ъндърграунд обществото като аксиологически модел на контракултурата, а посредством образите, в които се възплъщава самият писател (например в *Братя и сестри инвалиди*, *Шаман*, *Братя Рамазови*), е постигнат и неговият собствен авторефлексивен образ.

В анализиранияте драми на Бонди е изведен проблемът за съотношението между драматургичния текст като литературно неподатлив за сценично представяне. Класификацията на тази част от творчеството на Бонди се придържа към концепцията на Ленка Юнгманова, която разграничава четири жанрово-тематични тенденции: 1) сатира (пиесите *Nic jsem si nemyslel*, *Otec v restauraci* и *Ministryně výživy*); 2) гротеска на постапокалиптична тема (пиесите *Návštěva expertů*, *Kdykoliv v současnosti*, *Na dvoře Ludvíka XVI.*, *Jednoho odpoledne*, *Jednou v noci*); 3) екзистенциална пиеса (*Devatenáct set padesát*, 5

Pozvání k večeři); 4) цинична фрашка. Вниманието на докторанта е съсредоточено към пиеси, представящи първите два типа, тъй като именно в тях той открива – и то с основание – най-съществените характеристики на драматургията на Бонди. Насилието на тоталитарния режим над личността, което е централен фокус на цялостното му писателско творчество, е представено в драмите, хипертрофирано избличаващи човешката деградация, което дава основание на докторанта да открие в неговата писателска стратегия универсални измерения на проблема за безграничната власт на репресивната машина. Нагласата на г-н Микулецки към контекстуализация на изследователския обект се проявява и в тази част, когато представя с няколко конкретни и напълно уместни щриха ъндърграунд драматургията в Чехия през 70-те и 80-те години. Ценни съпоставителни наблюдения докторантът предлага също така спрямо концепцията на Антонен Арто за „театъра на жестокостта“.

Заключението представя основните проблеми и тезиси, което разкрива умението на докторанта както да анализира социокултурен контекст и конкретни художествени текстове с различен жанров характер, така също и да синтезира своите наблюдения в ясно формулирани изводи.

Библиографията е разделена на изворова и научна и включва специализирани монографии, студии и статии на чешки, български, английски, руски, полски и сръбски, което допълнително убеждава не само в широката култура на г-н Микулецки, но и в неговата мултилингвистична подготовка, което е гаранция за успешно научно развитие.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Докторантът е представил шест публикации – три на български и три на чешки, които са тематично свързани с дисертационния труд. Изданията, в които са включени, са с национален и международен престиж.

7. Автореферат

Авторефератът е в обем 64 страници и следва структурата на дисертацията. В него са изведени основните проблемни акценти и научни изводи. Приносите са коректно формулирани и отговарят на резултатите от проведеното изследване.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Предложеният дисертационен труд е убедително свидетелство за успешното финализиране на научноизследователския проект. Изразявам надежда, че това е само началото, което предвещава успешно научно развитие на своя автор. Не само за българската, но и за чешката литературна наука неговото изследване представлява ценен принос както с очертаването на нови изследователски задачи, така и с предложеното херменевтично решение.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение бих искала категорично да подчертая своята висока оценка за научните качества на обсъждания дисертационен труд, което ми дава основание да предложа на б

почитаемото научно жури да присъди на **Якуб Микулецки образователната и научна степен „доктор“** в област „Хуманитарни науки“, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма „Литература на народите на Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия (чешка литература)“.

12.09.2016 г. Изготвил становището:

доц. д-р Жоржета Чолакова

.....